

At: Aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau
Democrataidd

Dyddiad: 16 Medi 2024

Rhif Union: 01824 712589

ebost: democrataidd@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Gynghorydd

Fe'ch gwahoddir i fynychu cyfarfod y **PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD, DYDD GWENER, 20 MEDI 2024 am 10.00 am yn SIAMBR Y CYNGOR, NEUADD Y SIR, RHUTHUN A THRWY GYNHADLEDD FIDEO.**

Yn gywir iawn

G Williams
Swyddog Monitro

AGENDA

1 YMDDIHEURIADAU

2 ETHOL IS-GADEIRYDD

Ethol is-gadeirydd y pwyllgor ar gyfer 2024 – 2025.

3 DATGAN DIDDORDEB (Tudalennau 3 - 4)

Yr Aelodau i ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu ag unrhyw fater a nodwyd i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

4 MATERION BRYD

Hysbysiad o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972.

5 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL (Tudalennau 5 - 12)

Derbyn cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 24 Mawrth 2023 (copi ynghlwm).

6 CYNLLUN DEISEBAU (Tudalennau 13 - 32)

Ystyried adroddiad gan Bennaeth y Gwasanaethau Cymorth Corfforaethol – Pobl (copi ynghlwm) i drafod y Cynllun Deisebau drafft.

7 BRIFF AR LYWODRAETHU DEMOCRATAIDD LLEOL A DATBLYGIADAU DEDDFWRIAETHOL ETHOLIADOL (Tudalennau 33 - 38)

Ystyried adroddiad gan Reolwr y Gwasanaethau Democrataidd (copi ynghlwm) sy'n darparu gwybodaeth i'r Pwyllgor am gynnwys y newidiadau deddfwriaethol diweddar ac arfaethedig.

8 ARCHIF AR GYFER GWEDDARLLEIDIADAU

Ystyried adroddiad ar lafar ynglŷn ag archifo a threfniadau cael mynediad at weddarllediadau'r Cyngor sydd wedi dod i ben.

9 RHAGLEN WAITH (Tudalennau 39 - 40)

Ystyried Rhaglen Waith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd (copi ynghlwm).

MEMBERSHIP

Y Cynghorwyr

Michelle Blakeley-Walker
Ellie Chard
Karen Edwards
Hugh Evans
Justine Evans

Martyn Hogg
Brian Jones
Delyth Jones
Cheryl Williams
Elfed Williams

COPIAU I'R:

Holl Gynghorwyr er gwybodaeth
Y Wasg a'r Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i,
(enw)

*Aelod /Aelod cyfetholedig o
(*dileuer un)

Cyngor Sir Ddinbych

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
(*dileuer un)

Dyddiad Datgelu:

Pwyllgor (nodwch):

Agenda eitem

Pwnc:

Natur y Buddiant:

(Gweler y nodyn isod)*

Llofnod

Dyddiad

Noder: Rhowch ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Cofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd yn Siambr y Cyngor, Neuadd y Sir, Rhuthun a thrwy gynhadledd fideo, Dydd Gwener, 22 Mawrth 2024 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Y Cyngorwyr Ellie Chard, Karen Edwards, Justine Evans, Martyn Hogg (Cadeirydd) a/ac Cheryl Williams

HEFYD YN BRESENNOL

Cyfarwyddwr Cofforaethol: Llywodraethu a Busnes (GW); Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (SP); Zoom Host (KJ) a Gweinyddwr Pwyllgor (NH)

Aleod Arweiniol dros Strategaeth Gorfforaethol, Polisi a Chydraddoldeb, y Cyngorydd Julie Matthews.

1 YMDDIHEURIADAU

Cafwyd ymddiheuriadau am absenoldeb gan y Cyngorwyr Michelle Blakeley-Walker, Brian Jones, Delyth Jones ac Elfed Williams.

2 DATGAN CYSYLLTIAD

Dim.

3 MATERION BRYS

Ni chodwyd unrhyw eitemau brys gyda'r Cadeirydd cyn dechrau'r cyfarfod.

4 COFNODION

Cafodd cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 27 Tachwedd 2023 eu cyflwyno.

Cywirdeb –

Ni chodwyd unrhyw fater mewn perthynas â chywirdeb y cofnodion.

Materion yn codi –

Tudalen 10 - (Cofnodion) Eitem 8 - Adroddiad Blynyddol drafft Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol 2024 - 2025.

Dywedodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd bod yr adroddiad blynyddol terfynol wedi cael ei dderbyn ym mis Chwefror oedd yn cadarnhau'r cynigion a wnaed yn yr adroddiad drafft.

Felly:

PENDERFYNWYD: *yn amodol ar yr uchod, y dylid derbyn a chymeradwyo cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 27 Tachwedd 2023 fel cofnod cywir o'r trafodaethau.*

5 ARGYMHELLION Y GWEITHGOR 'SUT CYNHELIR CYFARFODYDD'

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol Polisi, Cydraddoldeb a Strategaeth Gorfforaethol yr adroddiad i Aelodau (a ddisbarthwyd ymlaen llaw).

Roedd yr adroddiad yn sôn am drefniadau'r Cyngor ar gyfer cynnal ei gyfarfodydd ar lefel Aelodau. Roedd yr adroddiad yn cynnwys argymhellion o'r Gweithgor. Diolchodd yr Aelod Arweiniol i'r swyddogion a'r Gweithgor am eu gwaith caled ar yr adroddiad.

Arweiniodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd yr aelodau drwy'r adroddiad.

Ychydig cyn etholiadau diwethaf y Cyngor, gwnaeth gweinyddiaeth flaenorol y Cyngor benderfyniadau am sut y byddai cyfarfodydd y Cyngor yn cael eu cynnal. Roedd hyn mewn ymateb i newidiadau yn ystod 2020 a 2021, cyfnod o gyfnodau clo oherwydd y pandemig a arweiniodd at oedi cyfarfodydd wyneb yn wyneb traddodiadol dros dro, newidiadau i'r gyfraith sy'n llywodraethu cyfarfodydd penodol y Cyngor a chyfarfodydd pwyllgor, a'r datblygiadau technegol a wnaed yn ystod y cyfnod hwnnw sydd wedi caniatáu i faterion gael eu trafod gan ddefnyddio cyfarfodydd ar-lein neu gyfarfodydd hybrid.

Ym mis Rhagfyr 2021, ystyriodd y Cyngor llawn adroddiad ar "Gynigion i Aelodau fabwysiadu Ffyrdd Newydd o Weithio". Roedd yr adroddiad hwnnw'n amlinellu argymhellion a gytunwyd mewn grŵp tasg a gorffen i Aelodau a gan y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a oedd yn edrych ar yr agenda Ffyrdd Newydd o Weithio, gan ganolbwyntio'n bennaf ar sut y dylai cyfarfodydd Aelodau gael eu cynnal, a'r offer TGCh oedd ei angen ar Aelodau. Roedd yr adroddiad a'r drafodaeth yng nghyfarfod y Cyngor yn ystyried pwyntiau o blaid cyfarfodydd ar-lein a phwyntiau o blaid cyfarfodydd wyneb yn wyneb.

O blaid cyfarfodydd ar-lein

- Roedd y Cyngor wedi datgan Argyfwng Newid Hinsawdd ac Ecolegol. Nid yw cyfarfodydd ar-lein yn arwain at allyriadau carbon a gynhyrchir pan fydd Aelodau a Swyddogion yn teithio i leoliadau cyfarfodydd.
- Gostyngiad o ran costau teithio.
- Gostyngiad o ran amser a dreulir yn teithio i gyfarfodydd.

- Gallai cyfarfodydd ar-lein fod yn fwy hygyrch (gallai cyfranogwyr fynychu o le bynnag maen nhw'n digwydd bod, ac mae'r amser wedi'i gyfyngu i amser y cyfarfod ei hun) ac maen nhw'n debygol o hyrwyddo cyfranogiad mewn democratiaeth leol.

O blaid cyfarfodydd wyneb yn wyneb

- Roedd rhai Aelodau'n teimlo bod cyfarfodydd wyneb yn wyneb yn eu galluogi i ymgysylltu'n well â thrafodaethau a gallu dehongli awyrgylch cyfarfod neu iaith corff y cyfranogwyr.
- Roedd rhai Aelodau'n gweld colli buddion cymdeithasol rhyngweithio'n uniongyrchol â'u cyfoedion yn yr un lleoliad.
- Gallai problemau technegol effeithio ar y materion sy'n cael eu trafod neu gyfranogiad y rhai sy'n cael problem dechnegol.

Roedd y Cyngor yn cydnabod na allai gynnal cyfarfodydd cyhoeddus o'i bwyllgorau statudol fel cyfarfodydd wyneb yn wyneb. Roedd newidiadau diweddar i'r gyfraith yng Nghymru yn ei gwneud yn ofynnol i Awdurdodau Lleol gynnig presenoldeb o bell ar gyfer y cyfarfodydd hynny, gan adael dewis o gyfarfod ar-lein neu gyfarfod hybrid.

Yn ogystal â phrif gyfarfodydd cyhoeddus y Cyngor a phwyllgorau, mae Cyngorwyr yn cymryd rhan mewn amrywiaeth o gyfarfodydd mewnol, i baneli a grwpiau a sefydlwyd gan y Cyngor i ymgynghori ac ymgysylltu ag Aelodau ar bynciau penodol. Nid oedd y cyfarfodydd hyn dan ofynion statudol y pwyllgorau cyhoeddus ac felly gallai'r Cyngor ddewis a fyddant yn cael eu cynnal fel cyfarfodydd wyneb yn wyneb, ar-lein neu hybrid.

Yn 2023, galwodd Arweinwyr Grŵp y Cyngor am ffurfio gweithgor aelodau newydd ar gyfer adolygu penderfyniadau 2021 drwy ystyried y fframwaith cyfreithiol a'r dewisiadau sydd ar gael er mwyn cyflwyno unrhyw argymhellion i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a'r Cyngor llawn. Penderfynodd y gweithgor, sy'n cael ei gadeirio gan y Cyngorydd Julie Matthews, gyhoeddi arolwg (ynghlwm fel Atodiad 1 ac a ddosbarthwyd ymlaen llaw) i'r Cyngorwyr, aelodau lleyg a'r uwch dîm arweinyddiaeth. Bu i'r gweithgor hefyd ystyried arfer da ar gyfer cyfarfodydd ar-lein a chyfarfodydd hybrid. Yn 2021, mabwysiadodd y Cyngor brotocol cyfarfodydd pwyllgor hybrid a ddyluniwyd i roi arweiniad i gyfranogwyr ac egluro disgwyliadau. Mae'r protocol (sydd ynghlwm fel Atodiad 2), yn cynnwys diwygiadau a argymhellwyd gan y gweithgor.

Fe arweiniodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd yr aelodau drwy gwestiynau, canlyniadau a dadansoddiad yr arolwg a ystyriwyd gan y gweithgor ym mis Chwefror 2023. Roedd yr ymatebion i'r arolwg yn dangos y byddai ymestyn yr ystod o gyfarfodydd a gynhelir fel cyfarfodydd hybrid yn apelio at nifer o Aelodau. Fodd bynnag, byddai cyfarfodydd hybrid yn cynnwys o leiaf rhywfaint o'r costau teithio carbon a chostau amser yr oedd y Cyngor yn awyddus i'w lleihau yn 2021. Byddai cost cyfarfodydd hybrid hefyd yn cynnwys presenoldeb staff cefnogi ar y safle. Mae ystod ac argaeledd ystafelloedd cyfarfod hybrid addas hefyd yn rhywbeth i'w ystyried.

Roedd y gweithgor yn awyddus i hyrwyddo safonau uchel o ymddygiad a phroffesiynoldeb yng nghyfarfodydd hybrid cyhoeddus y Cyngor. Roedd y gweithgor yn fodlon bod y trefniadau presennol ar gyfer cynnal cyfarfodydd mewnol ar lefel Aelodau ar-lein yn addas iawn. Fodd bynnag, roedd canlyniadau'r arolwg a safbwyntiau'r gweithgor yn cefnogi caniatáu i Grwpiau Ardal Aelodau unigol benderfynu sut y cynhelir eu cyfarfodydd.

Cyflwynwyd pedwar argymhelliad i Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

Diolchodd y Cadeirydd i'r Aelod Arweiniol a Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd am yr adroddiad a chroesawwyd sylwadau gan Aelodau.

Fe soniodd Aelodau am fanteision cyfarfodydd hybrid, roedden nhw'n rhoi mwy o hyblygrwydd i aelodau fynychu cyfarfodydd.

Cyfeiriodd Aelodau at argymhelliad 3 o'r Gweithgor, oedd yn ymwneud â gadael i Grwpiau Ardal Aelodau benderfynu pa un ai i gynnal eu cyfarfodydd dros y we neu wyneb yn wyneb. Roedd Aelodau'n teimlo y dylai Grwpiau Ardal Aelodau allu penderfynu ond fe ddylent ystyried costau cynyddol teithio (o ran amser ac allyriadau carbon) ac amser swyddog y mae cynnal cyfarfodydd wyneb yn wyneb neu'n hyblyg yn ei olygu. Er enghraifft, efallai y byddai rhai Grwpiau Ardal Aelodau eisiau cynnal eu holl gyfarfodydd dros y we, ac efallai y bydd rhai eraill yn cytuno i gynnal cyfarfod wyneb yn wyneb unwaith y flwyddyn.

Fe dynnodd y Swyddog Monitro sylw at ddigwyddiad oedd yn ymwneud â Chynghorydd o Awdurdod Lleol arall a fu mewn trwlbl am bleidleisio yn ystod cyfarfod tra'i fod yn gyrru. Fe awgrymodd y Swyddog Monitro y dylid diwygio'r protocol cyfarfodydd hybrid i gynnwys y gofyniad bod cyfranogwyr o bell yn mynychu cyfarfodydd yn ddiogel a'u bod wedi parcio'n ddiogel os ydynt yn ymuno o gerbyd.

Cytunodd y pwyllgor pan oedd angen ystafell gyfarfod i hwyluso naill ai cyfarfod Grŵp Ardal Aelodau hybrid neu wyneb yn wyneb, y disgwyliad clir fyddai mai ystafell gyfarfod y Cyngor oedd yn rhad ac am ddim i'w defnyddio fyddai hi. Roedd yn rhaid cyfiawnhau defnyddio ystafell gyfarfod allanol o ran y manteision ychwanegol a geir o ddefnyddio ystafell gyfarfod allanol oedd yn drech nag unrhyw gostau ariannol neu weinyddol a geir.

Yn dilyn trafodaeth -

PENDERFYNWYD: fod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cymeradwyo argymhellion y Gweithgor fel a ganlyn –

- (a) Diwygio'r protocol cyfarfodydd hybrid fel y nodir yn Atodiad 2 i adroddiad y pwyllgor, er mwyn hyrwyddo safonau uchel o ymddygiad a phroffesiynoldeb mewn cyfarfodydd hybrid a chyfarfodydd ar-lein ar lefel Aelodau. Yn ychwanegol, diwygio'r protocol i gynnwys y gofyniad bod cyfranogwyr o bell yn mynychu cyfarfodydd yn ddiogel a'u bod wedi parcio'n ddiogel os ydynt yn ymuno o gerbyd.

- (b) Cynnal cyfarfodydd mewnol ar lefel Aelodau (ac eithrio Grwpiau Ardal Aelodau) fel cyfarfodydd ar-lein, oni bai ei bod yn fwy manteisiol i'r Cyngor gynnal cyfarfod yn hybrid neu wyneb yn wyneb.
- (c) Caniatáu i'r Grwpiau Ardal Aelodau unigol benderfynu a gaiff eu cyfarfodydd eu cynnal wyneb yn wyneb, yn hybrid neu ar-lein. Wrth ddod i benderfyniad, dylai Grwpiau Ardal yr Aelodau roi sylw i gostau ychwanegol allyriadau carbon deuocsid, costau teithio ac amser swyddogion sy'n gysylltiedig â mynychu a chefnogi cyfarfodydd hybrid a chyfarfodydd wyneb yn wyneb.
- (d) Cytunodd y pwyllgor pan oedd angen ystafell gyfarfod i hwyluso naill ai cyfarfod Grŵp Ardal Aelodau hybrid neu wyneb yn wyneb, y disgwyliad clir fyddai mai ystafell gyfarfod y Cyngor oedd yn rhad ac am ddim i'w defnyddio fyddai hi. Roedd yn rhaid cyfiawnhau defnyddio ystafell gyfarfod allanol o ran y manteision ychwanegol a geir o ddefnyddio ystafell gyfarfod allanol oedd yn drech nag unrhyw gostau ariannol neu weinyddol a geir.

6 POLISI'R CYNGOR AR HYFFORDDIANT AELODAU

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol Polisi, Cydraddoldeb a Strategaeth Gorfforaethol yr adroddiad i Aelodau. Croesawyd yr adroddiad, a dylai hyfforddiant i Aelodau gael ei ystyried yn nodwedd gadarnhaol o fod yn Gynghorydd.

Fe arweiniodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd yr aelodau drwy'r adroddiad (a ddosbarthwyd ymlaen llaw).

Dechreuodd rhaglen o ymsefydlu, hyfforddiant a datblygu i aelodau yn syth ar ôl etholiadau'r Cyngor ym mis Mai 2022. Mae'r sesiynau a gyflwynwyd fel rhan o'r ymsefydlu cychwynnol i aelodau newydd a'r rhai oedd yn dychwelyd, yn cynnwys hyfforddiant ar God Ymddygiad y Cyngor, darpariaeth TGCh aelodau, ymgyswrtu â gwasanaethau, cydraddoldeb ac amrywiaeth, diogelu a chyflwyniad i Graffu.

Hyfforddiant Gorfodol a Dewisol

Gallai'r Cyngor benderfynu dewis hyfforddiant penodol i fod yn orfodol i'r holl aelodau, neu i aelodau sy'n gwneud swyddogaethau penodol. Roedd mynychu o leiaf un sesiwn hyfforddiant ar God Ymddygiad Aelodau yn ystod bob tymor llawn yn hanfodol, gan fod y gofyniad wedi ei gynnwys yn y Cod Ymddygiad Aelodau. Mae'r Cyngor wedi parhau i gynnal hyfforddiant gorfodol i aelodau'r Pwyllgor Cynllunio, oherwydd y rôl lled farnwrol. Cafodd hyfforddiant gorfodol a benderfynwyd gan y Cyngor blaenorol ei amlinellu i aelodau.

Ym mis Mehefin 2023, fe argymhellodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd osod gofynion hyfforddiant gorfodol rhesymol ar gyfer testunau a swyddi priodol. Credai'r pwyllgor fod defnyddio 'unwaith y tymor' fel amserlen ar gyfer cwblhau hyfforddiant gorfodol yn anaddas. Roedd y pwyllgor yn cefnogi rôl i grwpiau gwleidyddol ac arweinwyr grwpiau i annog cydymffurfiaeth ag unrhyw ofynion hyfforddi gorfodol ac yn cefnogi defnyddio cosbau priodol am fethu â chydymffurfio.

Ym mis Gorffennaf 2023 fe ystyriodd y Cyngor llawn faterion hyfforddiant Aelodau, serch hynny nid oedd yn gallu cytuno ar Bolisi Cyngor ar hyfforddiant gorfodol a chyfeiriodd hyfforddiant aelodau i gael ei ystyried gan arweinwyr grwpiau a ofynnodd yn y diwedd bod arolwg yn cael ei gyhoeddi i ganfod barn yr aelodau.

Cafodd canlyniadau'r arolwg, a agorwyd ym mis Chwefror 2024 hyd at 8 Mawrth, ac oedd ar agor i Gynghorwyr, Uwch Swyddogion ac Aelodau Lleyg eu hamlinellu i Aelodau (Atodiad 1 a ddosbarthwyd yn flaenorol).

Diolchodd y Cadeirydd i Reolwr Gwasanaethau Democrataidd am yr adroddiad.

Fe awgrymodd y Cadeirydd y dylai canlyniadau'r arolwg gael eu defnyddio i lywio penderfyniad y Pwyllgor. Cytunwyd y byddai pleidlais yn cael ei chynnal ar gyfer pob testun o hyfforddiant.

Dyma oedd canlyniadau pleidleisiau'r Pwyllgor -

- Cadeirio Cyfarfodydd - Gorfodol i Aelodau penodol
- Newid Hinsawdd/Argyfwng Ecolegol - Gorfodol i bawb
- Cod Ymddygiad - Gorfodol i bawb
- Llywodraethu Corfforaethol - Gorfodol i Aelodau penodol
- Rhianta Corfforaethol - Gorfodol i bawb
- Diogelu Data - Gorfodol i bawb
- Cydraddoldeb/Amrywiaeth - Gorfodol i bawb
- Sipsiwn a Theithwyr - Gorfodol i bawb
- Iechyd a Diogelwch - Gorfodol i bawb
- Cyllid a Gosod Cyllideb Llywodraeth Leol - Gorfodol i bawb
- Trwyddedu - Gorfodol i Aelodau penodol
- Iechyd Meddwl a Lles - Gorfodol i bawb
- Data perfformiad - Ddim yn orfodol
- Pwyllgor Cynllunio - Gorfodol i Aelodau penodol
- Sgiliau holi - Ddim yn orfodol
- Diogelu - Gorfodol
- Ysgolion ac Addysg - Ddim yn orfodol
- Craffu - Gorfodol i bawb
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol - Gorfodol i bawb
- Safonau'r Gymraeg - Ddim yn orfodol

Trafododd yr Aelodau bwysigrwydd hyfforddiant Safonau'r Gymraeg ac fe eglurodd y Swyddog Monitro fod yr hyfforddiant yma'n ymwneud â chynnwys y Gymraeg yng ngwaith y Cyngor bob dydd, er enghraifft gohebiaeth yn Gymraeg y mae angen i'r Cyngor gadw at hynny'n gyfreithiol, ac nid y Gymraeg a Diwylliant Cymru'n ehangach.

Yna fe soniodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd am elfen sancsiynau'r adroddiad. Roedd angen i Aelodau gytuno ar y sancsiynau yr oeddynt yn dymuno eu cyflwyno i'r Cyngor.

Trafododd yr Aelodau yr angen am sancsiynau i gael eu gorfodi'n gadarnhaol ac fe wnaethant drafod y sancsiynau arfaethedig o fewn yr adroddiad.

Roedd Aelodau'n teimlo y byddai'n amhriodol cyhoeddi cofnodion hyfforddiant Aelodau unigol ar wefan gyhoeddus Cyngor Sir Ddinbych ac roeddynt yn teimlo bod arweinwyr grŵp yn derbyn y wybodaeth hon i drafod gyda'u Haelodau yn sancsiwn mwy addas.

Yn dilyn trafodaeth fanwl -

PENDERFYNWYD: bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ceisio cymeradwyaeth y Cyngor ar gyfer gofynion gorfodol pob testun fel yr amlinellir yn y pwyntiau bwled uchod ac ar gyfer darparu cofnodion hyfforddiant i arweinwyr grŵp er mwyn i'r grwpiau annog a gorfodi cydymffurfiaeth gyda pholisi'r Cyngor ar hyfforddiant aelodau.

7 TREFNIADAU CRAFFU RHANBARTHOL

Cyflwynodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd, Steve Price, yr adroddiad (a ddisbarthwyd ymlaen llaw).

Roedd yr adroddiad hwn yn darparu trosolwg o'r trefniadau craffu amrywiol sydd ar waith ar hyn o bryd, neu sy'n cael eu cynnig, ar gyfer y cyrff gwasanaethau cyhoeddus rhanbarthol/is-ranbarthol sy'n gysylltiedig yn uniongyrchol gydag Awdurdodau Lleol ar draws rhanbarth gogledd Cymru.

Gydag Awdurdodau Lleol yn ceisio cydbwysu galw cynyddol am wasanaethau yn erbyn adnoddau sy'n lleihau, a hynny am y dyfodol rhagweladwy, mae'n bosibl y bydd dulliau rheolaeth ranbarthol ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus yn dod i'r amlwg. Yn ogystal, roedd Llywodraeth Cymru (LIC) wedi cyfarwyddo y dylai meysydd penodol o ran darparu gwasanaethau gael eu harwain gan gynlluniau rhanbarthol, a dyna pam y penderfynodd sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforedig. Mae'r ffactorau hyn yn atgyfnerthu'r angen i Awdurdodau Lleol fod â threfniadau craffu cadarn ar waith i ddiogelu darpariaeth gwasanaethau o ansawdd uchel, wedi'u cydlynu'n rhanbarthol, yn eu hardaloedd lleol.

Fe amlinellodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd y Byrddau a Gwasanaethau oedd yn gweithredu ar ôl-troed rhanbarthol neu is-ranbarthol. Yn debyg i awdurdodau eraill, cyfrannodd Sir Ddinbych at waith y cyrff hyn.

Roedd gan Bwyllgorau Craffu'r Awdurdod Lleol rôl bwysig i'w chwarae wrth ymgysylltu ag aelodau a'r cyhoedd o ran darparu gwasanaethau rhanbarthol ac wrth ddarparu her a mesurau atebolrwydd lle bo angen.

Tynnodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd sylw at yr esboniadau yn yr adroddiad o drefniadau presennol Sir Ddinbych gyda phob Bwrdd ynghyd â manylion am bwrpasau bob un.

Diolchodd y Cadeirydd i'r Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd am yr adroddiad a mynegodd y Pwyllgor ei werthfawrogiad am y wybodaeth a ddarparwyd yn yr adroddiad.

Tynnodd yr Aelodau sylw at ddryswch posibl am bwrpas bob Bwrdd a'u lefel o ymgysylltu o ran gweithio gyda Sir Ddinbych. Roedd Aelodau'n credu y byddai darparu Gweithdy Cyngor i bob aelod yn ddefnyddiol.

Fe eglurodd y Swyddog Monitro ymhellach beth oedd y gwahaniaethau rhwng byrddau darparu rhanbarthol ac is-ranbarthol a dywedodd yn sgil yr hinsawdd ariannol, y byddai gwaith partneriaeth yn hanfodol yn y dyfodol.

Croesawodd y Cadeirydd yr adroddiad a dywedodd y byddai gweithdy i bob Aelod yn fanteisiol er mwyn cynorthwyo â dealltwriaeth bellach o sgôp y trefniadau craffu oedd ar waith a'r effaith y gallai hyn ei gael o fewn ardaloedd ward.

PENDERFYNWYD: bod Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn argymhell bod gweithdy i bob Aelod yn cael ei gynnal ar sut y mae darpariaeth ranbarthol o wasanaethau'n cael eu trefnu a'u craffu, a sut mae trefniadau rhanbarthol yn effeithio ar Sir Ddinbych.

8 RHAGLEN WAITH

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd y Rhaglen Waith i'w hystyried.

Roedd tair eitem wedi'u rhestru ar gyfer cyfarfodydd pwyllgor mis Medi

- Archif ar gyfer Gweddarllediadau
- Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru)
- Cynllun Deisebau

Cafodd Aelodau eu hannog i gysylltu â'r Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd os hoffent i unrhyw eitem gael eu hystyried ar gyfer y Rhaglen Waith.

PENDERFYNWYD: Cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

Daeth y cyfarfod i ben am 12.03PM

Adroddiad i'r	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y cyfarfod	20 Medi 2024
Aelod /Swyddog Arweiniol	Julie Matthews, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Arweiniol Polisi, Cydraddoldeb a Strategaeth Gorfforaethol
Awdur yr Adroddiad	Catrin Roberts, Pennaeth Gwasanaethau Cymorth Corfforaethol – Pobl
Teitl	Cynllun Deisebau

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Mae'r adroddiad yn ymwneud â Chynllun Deisebau arfaethedig Cyngor Sir Ddinbych.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. I drafod y Cynllun Deisebau drafft sy'n Atodiad A.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1. Bod y Pwyllgor yn darparu sylwadau ac awgrymiadau ar y Cynllun Deisebau.

3.2. Argymell bod y Cynllun Deisebau yn cael ei fabwysiadu ar gyfer Cyngor Sir Ddinbych.

4. Manylion yr adroddiad

4.1. Mae Adran 42 Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (Deddf 2021) yn gofyn i gynghorau gynhyrchu a chyhoeddi Cynllun Deisebau sy'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu ymdrin â deisebau ac ymateb iddynt (gan gynnwys deisebau electronig). Mae copi o'r canllawiau statudol yn Atodiad B.

4.2. Mae deisebau yn un ffordd i unigolion, grwpiau cymunedol a sefydliadau gymryd rhan yn y broses ddemocrataidd, drwy godi materion sy'n peri pryder i'r cyhoedd gyda'r Cyngor a chaniatáu i Aelodau Etholedig ystyried yr angen am newid.

4.3. Fel gofyniad lleiaf, mae'n rhaid i'r Cynllun Deisebau nodi:

- Sut y gellir cyflwyno deiseb i'r Cyngor
- Sut ac erbyn pryd y bydd y Cyngor yn cydnabod eu bod wedi derbyn y ddeiseb
- Y camau y gall y Cyngor eu cymryd mewn ymateb i ddeiseb a dderbynnir ganddo
- Yr amgylchiadau (os oes rhai) lle na all y Cyngor gymryd unrhyw gam pellach mewn ymateb i ddeiseb
- Sut ac erbyn pryd y bydd y Cyngor yn sicrhau bod ei ymateb i ddeiseb ar gael i'r sawl a gyflwynodd y ddeiseb ac i'r cyhoedd

4.4. Mae Cynllun Deisebau drafft yn Atodiad A, sy'n amlinellu pwy sy'n gallu cyflwyno deiseb i'r Cyngor, y broses i'w dilyn a sut a phryd y bydd y Cyngor yn ymateb. Ar ôl cytuno arno, bydd y cynllun yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Nid yw'r cynllun yn cyfrannu'n uniongyrchol at y blaenoriaethau corfforaethol. Fodd bynnag, mae'n rhoi ffordd i'r gymuned amlygu materion sy'n peri pryder iddynt i'r Cyngor yn gyflym, ychwanegu at sylwadau cynghorwyr y ward ar eu rhan a darparu ffocws ar gyfer trafodaeth gymunedol. Yn ei dro, bydd y Cyngor yn cael gwybodaeth werthfawr am bryderon cymunedau ac yna gallu cefnogi'r cymunedau i fynd i'r afael â nhw.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Bydd mân gostau ynghlwm wrth sefydlu a chynnal y cynllun, a fydd yn cael eu hysgwyddo gan gyllideb y gwasanaeth.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

7.1. Nid oes asesiad wedi'i gynnal.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Mae'r Tîm Arwain Strategol wedi trafod y Cynllun Deisebau ar 19 Medi 2024.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Amherthnasol.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Nid oes unrhyw risg yn gysylltiedig â'r cynllun hwn.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PETITION TEMPLATE (ELECTRONIC OR PAPER) – DENBIGHSHIRE COUNTY COUNCIL

LEAD PETITIONER:	
Name:	
Full postal address:	
e-mail address:	
If you do not live in Denbighshire, note how you are eligible to present a petition (eg work, business owner, landowner, taxpayer, study in Denbighshire)	
Phone number (optional)	
Age (please tick box on the right to confirm that you are 16 years old or above)	I am 16 years old or above ☐

PETITION DETAILS:	
A clear, concise statement dealing with the subject of the petition. The petition may be returned if it is ambiguous.	
Call on Denbighshire County Council to take specific steps, for example: "We call on Denbighshire to ..."	<i>We call on ...</i>
*Note, the sentence will need to be included at the top of each page of the petition (electronic and paper versions). *	

PETITION SIGNATORIES

We call on(copied from the petition)					
Number	Name	Full Postal address	Post Code	If you do not live in Denbighshire please note your eligabilty to sign (eg landowner etc)	Signature
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					
17.					
18.					
19.					
20.					

Tudalen 18

An individual can only sign a petition once. People must not sign the same on-line and paper petition , and duplication can be removed if it is fund that a petitioner has signed twice – the main petitioner must take responsibility.

** the Main Petitioner must note how they will comply with data protection requirements**

2.0 Statutory Guidance on Petitions

Status of this Guidance

2.1 This is statutory guidance made under section 44 of the Local Government and Elections (Wales) Act 2021 (the 2021 Act).

Purpose of this Guidance

2.2 This guidance is to support councils in the preparation and maintenance of petition schemes aimed at enabling communities to explore support for specific issues to inform council deliberations.

What the Act requires

2.3 Section 42 of the 2021 Act requires principal councils to make and publish a petition scheme setting out how the council intends to handle and respond to petitions including electronic petitions.

2.4 The petition scheme must as a minimum set out:

- a) how a petition may be submitted to the council;
- b) how and by when the council will acknowledge receipt of a petition;
- c) the steps the council may take in response to a petition received by it;
- d) the circumstances (if any) in which the council may take no further action in response to a petition;
- e) how and by when the council will make available its response to a petition to the person who submitted the petition and to the public.

2.5 A principal council must review its petition scheme from time to time and, if the council considers it appropriate, revise the scheme.

2.6 If a principal council revises or replaces a petition scheme, it must publish the revised or new scheme.

Designing a petition scheme

2.7 A petition scheme should not be considered as the sole method of receiving public views on matters. Its design and parameters should be set in the context of the council's public participation strategy and informed by the other participation pathways available to members of the public. Therefore, as part of a suite of pathways used as part of the council's wider public participation strategy, it can be a powerful tool in gauging support for specific courses of

action.

- 2.8 Well designed and resourced petition systems, working in conjunction and harmony with other participation pathways can have a range of benefits for the public and councils. For example, petitions enable communities to quickly highlight the issues which are of the most concern to them to the council, they can add weight to representations made by ward councillors on their behalf and provide a focus for community discussion. In turn, councils gain valuable insight into the concerns of their communities and can then support communities in addressing these issues.
- 2.9 Petitions should not be considered as a nuisance or threat and should be considered as a good opportunity to hear the views of the public, whether in support or not of something the council may be considering or intending to do.
- 2.10 Councils should, when designing petition schemes, think about the process from the point of view of petitioners, including understanding what petitioners might think “success” will look like at different stages in the process, and how the process can be made as transparent and streamlined as possible.
- 2.11 Councils should have regard to their statutory duties in respect of equalities, Welsh language and the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015 when preparing their petition scheme.
- 2.12 Petition schemes should be developed not just to ensure a fair and robust process but also to provide a helpful and positive experience for those people who take the time to submit and promote petitions. This is likely to involve consideration of the following issues:
- A clear explanation of the matters about which the council will accept petitions, including the criteria for making a decision to accept or reject a petition;
 - How and where advice will be given to petitioners to enable them to engage productively with the process, including measures in place for disabled people and individuals with long term health conditions and neurodiversity;
 - A clear understanding of the different stages in the petitions scheme, with an explanation of what thresholds will be used to determine the transition from one stage to another;
 - How petitions fit in with other opportunities for the public to be involved – and signposting to other opportunities, either as complementary to a petition or instead of it, including connecting the potential petitioner with their ward councillor;
 - The correct body to consider a given petition. It is right for petitions to be heard by a variety of different bodies, although the default is likely to be full Council

unless it is seen as especially useful for the petition to be heard by a committee that focuses specifically on the subject matter of the petition itself;

- Petition schemes will need to consider where petitions are considered in scrutiny committees. These committees have no power to act on petitions but could (for example) adopt petitioners' arguments as formal recommendations;
- The rights of petitioners to speak in meetings, and how this engages with wider public speaking rights, and rights to make deputations;
- How and within what timeframe the council will provide feedback to the petitioner on the success or otherwise of their petition.

2.13 Councils are encouraged to explore what would constitute good practice around the framework for petition schemes set out in this guidance. For example, what might be an appropriate signature threshold for the consideration of a petition and how and when this threshold would be kept under review. This would support a balance between local discretion based on the size of the council, the nature of the scheme and its relationship to other participation pathways in the council and consistency for the members of the public who may be engaged with multiple councils or move from one council area to another.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027

Approved by	TBC
Date approved	TBC
Date implemented	TBC
Owner	TBC
Review date	TBC

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

Changes to this document

This document is reviewed regularly to keep up with changes in policy or legislation. The latest versions of our publications can be found on our website. Before contacting us about the content of this document, we recommend that you refer to the most recent version on the website and any relevant guidance.

Version	Date approved	Approved by	Notes / changes
1.0	TBC	TBC	N/A

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

Contents

Changes to this document	2
Contents	3
Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)	4
Introduction	4
What is a petition?	4
Who can set up a petition?	5
What can a petition be about?	5
What can't be included in a petition?	5
How do I start a petition?	6
What needs to go in my petition?	8
Petition Signatories	8
How do I submit a petition?	8
How will the Council respond to petitions?	9

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

Introduction

This document sets out the Petitions Scheme for Denbighshire County Council.

We are required as part of the Local Government and Elections (Wales) Act 2021 to make and publish a scheme that sets out how we will handle petitions and e-petitions, with consideration given to the following:

- how a petition may be submitted to the council
- how and by when the council will acknowledge receipt of a petition
- the steps the council may take in response to a petition received by it
- the circumstances (if any) in which the council may take no further action in response to a petition
- how and by when the council will make available its response to a petition to the person who submitted the petition and to the public

We are required to review the Petitions Scheme on a regular basis, and it is our intention to review this scheme at least once after every ordinary local (county council) election.

What is a petition?

A petition is a way of communicating with a person or organisation. Usually, the person or organisation receiving the petition will have decision-making powers.

A petition is usually set up by one person or organisation, and this person or organisation will collect signatures from other people or organisations who support for their proposal or campaign.

Petitions can be a good way of communicating the strength of feeling on a particular topic or encouraging people or organisations to make changes.

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

Who can set up a petition?

Anybody can set up a petition, and it can be sent to anybody.

Every petition requires a lead petitioner to be noted, who will act as a contact point for the petition. Here are the requirements that are necessary for the main petitioner:

1. The name of the main petitioner could be an individual who lives, works or studies within Denbighshire, a landowner / taxpayer or organisation located in Denbighshire.
2. The main petitioner must note the home / work / organisation address in full, and an e-mail address (if you have one) or contact information where any correspondence relating to the petition can be sent.

For petitions targeted towards Denbighshire County Council, we have set up the following contact details to receive petitions:

Email: petitions@denbighshire.gov.uk

Post: Democratic Services, Denbighshire County Council, PO Box 162, Ruthin, LL15 1YN

What can a petition be about?

Petitions can be about anything, but they should generally:

1. Be about an issue that affects people who live in, work in or visit Denbighshire
2. Be about an issue for which the Council has decision-making powers, or which affects the County of Denbighshire, or communities within Denbighshire
3. Should be about a new topic (i.e. petitions should not be repeated continuously)

What can't be included in a petition?

We won't accept the following types of petitions:

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

1. Petitions which the Council has no ability to respond to, or for which the Council is not the correct decision-making authority for the subject of the petition.
2. Petitions which ask the Council to take an action against a specific person. For complaints about Councillors or Council employees we already have a specific complaints procedure to deal with grievance issues, more detail can be found on our website: <https://www.denbighshire.gov.uk/en/contact-us/complaints-compliments-and-feedback.aspx>
3. Petitions which, if the decision or reason for the campaign was upheld, would force the Council to break international, UK or Welsh law. This could include petitions which could cause harm, discrimination or harassment to others.
4. Petitions which are in any other way defamatory, offensive, frivolous or improper
5. Petitions relating to Planning Committee decisions. There is already a process in place to search and respond to planning applications. Please visit the Council's website:
[Search and comment on Planning applications | Denbighshire County Council](#)
6. Petitions for which any other Council processes already exist to deal with the matter concerned, for example:
 - a. You can report missed bin collections to the Council here:
[Report a Missed Bin | Denbighshire County Council](#)
 - b. You can report a pothole in the road to the Council here:
[Report a pothole, damaged road or pavement | Denbighshire County Council](#)

How do I start a petition?

To start a petition, you will need to do one of the following:

1. Download a petition cover sheet and signature sheets from our website
2. You can use a third-party petitions website if you wish, however please make sure that anyone you are asking to sign your petition provides the following details:
 - a. Name of anyone signing the petition

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

- b. Address of anyone signing the petition. At a minimum, this should be their town/city/village, and their postcode.

Please note: if you are using a third-party website to create and manage your petition, you **must** close the petition and submit it to the Council before we can acknowledge or respond to it. **Open petitions which have not been submitted to the Council cannot be discussed, nor responded to.**

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

What needs to go in my petition?

All petitions, whether you are using the template document provided by Denbighshire County Council or a third party should contain:

1. The name and contact details of the petition organiser.
2. A clear and concise statement about the reason for making the petition.
3. A clear and concise statement explaining the actions that you wish the Council to take, or discuss

Petition Signatories

1. An appropriate signatory is an individual who lives, works, owns a business or studies in Denbighshire; a landowner / taxpayer or who lives in an area of a nearby county and where it can be reasonably expected for them to be affected by the subject of the petition.
2. An individual can only sign a petition once. People must not sign the same on-line and paper petition, and duplication can be removed if it is found that a petitioner has signed twice.

How do I submit a petition?

When you are happy with your petition, **you must close it**. This means you must stop accepting new signatures. You must submit a complete and finalised record of everyone who has signed your petition so that the Council can count and verify the data. This is because the number of signatories can affect the response a petition receives.

Once you have closed your petition, you can submit it in one of the following ways:

- **Online:** Petitions can be submitted via email to petitions@denbighshire.gov.uk
- **By post:** Petitions can be posted to Democratic Services, Denbighshire County Council, PO Box 62, LL15 1YN

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

- **In person:** Petitions can be handed in to reception at County Hall, Wynnstay Road, Ruthin, LL15 1YN during usual opening hours

If you are using a third-party website to start an electronic petition, please make sure it is capable of allowing you to download your final set of responses/signatories to a PDF, CSV or similar file as you will need to send these in to us.

Open links (i.e. petitions which are still capable of collecting additional signatures) will be disregarded.

How will the Council respond to petitions?

The Council will consider every petition with more than 100 signatories that falls within the scope of this Scheme. The Council can use its discretion where fewer than 100 signatories are received in cases where there is clear local support for action (e.g., where the residents of a small community have petitioned for traffic calming measures).

All petitions that the Council receives will be acknowledged within **10 working days**.

The Council will then aim to respond further to the petition within **21 working days**.

How the Council responds will depend on what the petition is about, and who might be affected by it. When we respond we will do one of the following:

1. If the petition is not a matter the Council is responsible for, we will inform you. Where possible, we will try to signpost you to the responsible authority (e.g. Welsh Government, UK Government, North Wales Police, Natural Resources Wales etc). **We will not forward the petition on to another authority, this will be your responsibility as the petition organiser.**
2. If the petition is a matter the Council is responsible for, we will aim to take the action requested in the petition if we are in a position to do so. If we are unable to do this, we may consider the matter further, and you will get one of the following responses:

Denbighshire County Council Petitions Scheme 2024-2027 (DRAFT)

- a. An officer responsible for dealing with the subject matter of your petition may respond
 - b. A Head of Service or a Lead Member (Councillor responsible) responsible for dealing with the subject matter of your petition may respond
 - c. A relevant Council committee meeting (e.g. Scrutiny) may discuss your petition
 - d. Cabinet or Full Council may discuss your petition
3. If you want to submit a petition to a specific meeting of the Council or Cabinet or Cabinet Board or Committee then you need to ensure that we receive a completed petition with details of the petition subject matter, number of signatures and your contact details by no later than 17.00 at least 10 working days before that meeting to enable it to be submitted.
4. The Monitoring Officer and the Democratic Services Manager will consider the petitions submitted, decide whether the petition is acceptable based on the following criteria for a valid petition, and will advise on which appropriate body will consider it.
5. Confirmation will be needed regarding the validity of the petition before it is registered in the Council's Petition Scheme Register and published on the Council's website.

Response threshold guidelines for petitions affecting specific groups of people

If the petition is about something affecting a specific group of people, especially anything affecting people with protected characteristics, we will not set specific response thresholds for petitions.

Instead, we will discuss the impact of your request on the group or groups of people who might be affected by any actions taken by the Council, before deciding on an appropriate response.

Adroddiad i'r	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y cyfarfod	13 Medi 2024
Aelod Arweiniol	Y Cyngorydd Julie Matthews, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Arweiniol Polisi, Cydraddoldeb a Strategaeth Gorfforaethol
Pennaeth Gwasanaeth	Catrin Roberts, Pennaeth Gwasanaethau Cymorth Corfforaethol: Pobl
Awdur yr adroddiad	Steve Price, Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd
Teitl	Briff ar Lywodraethu Democrataidd Lleol a Datblygiadau Deddfwriaethol Etholiadol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Yn ei Gynllun Gwaith cynhwysodd y pwyllgor adroddiad am ddarpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Mae trosolwg o Ddeddf 2021 wedi ei gynnwys, ond mae'r adroddiad hwn hefyd yn cynnwys gwybodaeth ynglŷn â deddfwriaeth gyfredol arall gan Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU sy'n effeithio ar drefniadau llywodraethu democrataidd y Cyngor.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. I friffio'r pwyllgor ynglŷn â chynnwys newidiadau deddfwriaethol diweddar ac arfaethedig.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1. Bod y pwyllgor yn ystyried y newidiadau deddfwriaethol a'r cynigion a grynhoir yn yr adroddiad hwn.

4. Manylion yr adroddiad

Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

- 4.1. Derbyniodd Deddf 2021 Gydsyniad Brenhinol ar 20 Ionawr 2021. Ymysg set eang o ddarpariaethau ar gyfer Cynghorau Sir a Chymuned, yr oedd rhannau cyntaf y Ddeddf yn ymdrin â chofrestru pleidleiswyr, cylchoedd etholiadol yn cadarnhau y cynhelid etholiadau llywodraeth leol bob 5 mlynedd, a'r systemau pleidleisio y gall Prif Gyngor fel Sir Ddinbych eu defnyddio, h.y. system mwyafrif syml neu system pleidlais sengl drosglwyddadwy. Mae Deddf 2021 yn hyrwyddo cyfranogiad y cyhoedd ym mhroses Cynghorau lleol o wneud penderfyniadau, gan gynnwys defnyddio strategaeth cyfranogiad y cyhoedd a chynllun deisebau. Mae hefyd yn cadarnhau newidiadau dros dro Covid a oedd yn cyflwyno gofynion presenoldeb o bell mewn cyfarfodydd.
- 4.2. Mae'r Ddeddf yn rhoi dyletswydd ar arweinwyr grwpiau gwleidyddol i gymryd camau rhesymol i hybu a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan aelodau eu grŵp ac i gydweithredu â'r Pwyllgor Safonau wrth ymarfer swyddogaethau'r Pwyllgor Safonau. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Pwyllgor Safonau baratoi adroddiad blynyddol i'r awdurdod. Ailenwyd y pwyllgor archwilio gan y Ddeddf, a gwnaeth yn ofynnol i'r pwyllgor ymgymryd â swyddogaethau ychwanegol yn ymwneud ag ymdrin â chwynion.

Deddf Etholiadau 2022

- 4.3. Deddf 2022 yw deddfwriaeth y DU ar gyfer etholiadau 'a gedwir yn ôl' yng Nghymru; sef etholiadau ar gyfer Senedd y DU ac i ethol Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd – cynhaliwyd y ddau yn gynharach eleni. Bu'r Ddeddf yn gyfrifol am gyflwyno'r gofyniad i bleidleiswyr ddangos prawf adnabod ffotograffig wrth bleidleisio mewn gorsaf bleidleisio; cyfyngu ar ymdrin â phleidleisiau post; hwyluso ceisiadau ar-lein i gael pleidleisio drwy'r post a'i gwneud yn ofynnol i'r rheiny sy'n pleidleisio drwy'r post wneud cais bob 3 blynedd; cael gwared â'r 'rheol pymtheng mlynedd' i ddinasyddion Prydeinig sy'n byw dramor ar gyfer pleidleisio mewn Etholiadau Seneddol a newid trefniadau pleidleisio ac ymgeisio ar gyfer pleidleiswyr yr UE.

Adolygu Ffiniau Seneddol y DU, 2023

4.4. Mae Deddf Etholaethau Seneddol 1986 yn pennu nifer yr etholaethau seneddol ar 650 ar gyfer y DU i gyd. Mae'r Ddeddf hefyd yn darparu fformiwla fathemategol i benderfynu faint o etholaethau a ddylid eu dyrannu i bob un o'r pedair gwlad. Yn unol â'r fformiwla honno, bu gostyngiad yn nifer yr etholaethau a ddyrennir i Gymru o 40 i 32 ar gyfer Etholiad Cyffredinol mis Gorffennaf. Yr etholaethau newydd ar gyfer Sir Ddinbych oedd Gogledd Clwyd, Dwyrain Clwyd, Bangor Aberconwy a Dwyfor Meirionnydd.

Deddf Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) 2024

4.5. Mae'r ddeddfwriaeth Gymreig hon yn rhan o raglen diwygio etholiadol y Senedd, sydd â'r nod o gefnogi etholiadau mwy cynhwysol a Senedd sy'n fwy cynrychioladol. Derbyniodd y Ddeddf Gydsyniad Brenhinol ar 24 Mehefin 2024. Mae'r prif newidiadau sydd i'w gweithredu mewn pryd ar gyfer etholiadau'r Senedd yn 2026 yn cynnwys y canlynol:

- Bydd 96 Aelod o'r Senedd yn dychwelyd ym mis Mai 2026, wedi eu hethol gan ddefnyddio system rhestr gaeedig, hollol gyfrannol, gyda'r holl ymgeiswyr wedi eu henwi ar bapurau pleidleisio.
- Bydd yn rhaid i bob ymgeisydd ac Aelod o'r Senedd fod yn breswlydd yng Nghymru.
- Cynhelir etholiadau'r Senedd bob pedair blynedd o 2026 ymlaen.
- Mae Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru wedi ei ailenwi a'i ailwrpasu yn Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, gyda'r swyddogaethau angenrheidiol ar gyfer cynnal adolygiadau o ffiniau etholaethau'r Senedd.
- Bydd 32 etholaeth Senedd y DU yng Nghymru yn cael eu paru i greu 16 etholaeth Senedd Cymru ar gyfer etholiadau'r Senedd yn 2026, a chynhelir adolygiad llawn o'r ffiniau ar ôl yr etholiad hwnnw.
- Bydd pob un o'r 16 etholaeth newydd yn ethol chwe Aelod o'r Senedd gan ddefnyddio fformiwla D'Hondt.
- Bydd uchafswm Gweinidogion Cymru yn cynyddu o 12 i 17 (yn ogystal â'r Prif Weinidog a'r Cwnsler Cyffredinol), gyda'r dewis i gynyddu hyn i 18 neu 19 yn amodol ar bleidlais gan y Senedd sy'n gofyn am fwyafrif o ddau draean. Bydd y nifer mwyaf o Ddirprwy Lywyddion yn cynyddu o un i ddau.

Deddf Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) 2024

4.6. Mae disgwyl i Fil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) dderbyn Cydsyniad Brenhinol y mis hwn. Mae'r Bil yn gwneud darpariaeth ynglŷn â'r canlynol:

- Cofrestru etholiadol, i alluogi pleidleiswyr i gofrestru heb wneud cais (cofrestru pleidleiswyr yn awtomatig).
- Sefydlu Bwrdd Rheoli Etholiadol statudol, a gynhelir gan Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.
- Y broses ar gyfer treialu newidiadau i'r system etholiadol – nid oes unrhyw dreialon pellach wedi eu cynllunio ar wahân i gofrestru pleidleiswyr heb wneud cais.
- Hygyrchedd ac amrywiaeth, rhoi dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi cynlluniau ar waith i gefnogi pobl o grwpiau sy'n cael eu tangynrychioli i sefyll mewn etholiadau, a chynnwys cymorth ariannol ar gyfer pleidleiswyr anabl.
- Cyllid ymgyrchu, i adlewyrchu newidiadau a wnaed yn Neddf Etholiadau 2022 ar gyfer gwariant tybiannol, ymgyrchu trydydd parti a chodau ymarfer y Comisiwn Etholiadol.
- Y system ar gyfer monitro ac adolygu trefniadau etholiadol llywodraeth leol.
- Anghymhwysu cynghorwyr cymuned i fod yn aelodau o'r Senedd.
- Defnyddio'r arfer lwgr o ddylanwadu'n amhriodol yn etholiadau'r Senedd ac etholiadau llywodraeth leol.
- Trosglwyddo swyddogaethau Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

4.9 Mae Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) yn cyflwyno dyletswydd newydd ar gyfer Gweinidogion Cymru i gyhoeddi canllawiau ar gyfer pleidiau gwleidyddol i'w hannog i gyhoeddi gwybodaeth amrywiaeth am ymgeiswyr y Senedd a strategaethau amrywiaeth a chynhwysiant ar gyfer pob etholiad Cymreig. Mae'r canllawiau drafft yn cael eu datblygu ar hyn o bryd, a byddant yn destun ymgynghoriad cyhoeddus yn ddiweddarach eleni.

Bil Senedd Cymru (Rhestrau Ymgeiswyr Etholiadol)

4.7. Cyflwynwyd y Bil i'r Senedd ar 11 Mawrth 2024, a derbyniwyd Egwyddorion Cyffredinol y Bil ar 16 Gorffennaf ac mae bellach yn symud yn ei flaen drwy broses

graffu'r Senedd. Bwriedir i'r newidiadau a gyflwynir gan y Bil gael eu gweithredu ar gyfer etholiadau'r Senedd yn 2030, ac maent yn cynnwys y canlynol:

- Byddai angen i bleidiau gwleidyddol sy'n cyflwyno mwy nag un ymgeisydd mewn etholaeth yn un o etholiadau'r Senedd sicrhau bod o leiaf hanner eu rhestr ymgeiswyr yn ferched.
- Byddai angen hefyd i bleidiau gwleidyddol roi merched ar frig o leiaf hanner eu rhestrau ymgeiswyr ar gyfer etholaethau.

4.10 Mae'r Senedd yn nodi bod merched ar hyn o bryd yn fwyafrif sy'n cael ei dangynrychioli yn y Senedd. Er eu bod yn ffurfio 51% o boblogaeth Cymru, yn etholiad y Senedd yn 2021 yr oedd llai na thraean (31%) o'r 470 ymgeisydd a gyflwynwyd gan bleidiau gwleidyddol yng Nghymru yn ferched, a 26 (43%) o'r 60 sedd yn y Senedd sy'n cael eu dal gan ferched.

Ymgynghoriad ar Gynigion am 16 Etholaeth newydd ar gyfer y Senedd

4.11 Mae Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru wedi agor ymgynghoriad pedair wythnos ar ei gynigion cychwynnol am 16 etholaeth newydd i'r Senedd, a bydd yn cau ar 30 Medi. Er mwyn eu paru, bydd yn rhaid i'r etholaethau fod yn gyffiniol, a gellir ystyried y ffactorau canlynol hefyd:

- ffiniau llywodraeth leol;
- ystyriaethau daearyddol arbennig;
- cysylltiadau lleol (gan gynnwys rhai sy'n ymwneud â defnydd y Gymraeg).

4.12 Yn dilyn ystyried ymatebion cychwynnol i'r ymgynghoriad, disgwylir i'r Comisiwn gyhoeddi ail adroddiad yn nodi unrhyw gynigion diwygiedig ym mis Rhagfyr, a fydd yn destun ymgynghoriad pedair wythnos arall. Pan fydd wedi gwneud ei benderfyniadau terfynol, bydd y Comisiwn yn cyhoeddi adroddiad terfynol ym mis Mawrth 2025 yn nodi ffiniau 16 etholaeth newydd y Senedd. Ni all Llywodraeth Cymru na'r Senedd wneud unrhyw newidiadau i'r penderfyniadau hyn, ac mae'n rhaid i Weinidogion Cymru eu gweithredu, mewn cyfraith, o fewn 14 wythnos.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Nid oes angen unrhyw benderfyniad ond mae'r newidiadau deddfwriaethol a amlinellir yn yr adroddiad hwn yn nodedig gan eu bod yn effeithio ar strwythurau llywodraethu democrataidd a gwleidyddol y Cyngor.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Mae rhaglenni diwygio etholiadol parhaus Cymru a'r DU, yn arbennig, yn peri bod angen monitro rheolaidd mewn perthynas â'r adnoddau sydd ar gael gan y Cyngor i'w gweithredu.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

7.1. Mae'r adroddiad hwn yn ymwneud â newidiadau deddfwriaethol cenedlaethol nad oes angen Asesiad o Effaith ar Les gan Gyngor Sir Ddinbych ar eu cyfer.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yw'r fforwm priodol ar gyfer yr adroddiad briffio hwn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Nid oes angen datganiad ar gyfer yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Mae'n rhaid i bob awdurdod lleol sicrhau ei fod yn gallu cefnogi gweithredu'r darpariaethau statudol hyn. Mae'r Cyngor wedi ailstrwythuro ei Wasanaethau Etholiadol yn ddiweddar er mwyn addasu i'r newidiadau deddfwriaethol.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Nid oes angen penderfyniad yn ôl y deddfwriaeth berthnasol y cyfeirir ati drwy gydol yr adroddiad.

Cynllun Gwaith y Pwyllgor Gwasanaethau Democraataidd

Cyfarfod	Eitem (disgrifiad / teitl)	Pwrpas yr adroddiad	Awdur	Dyddiad y Cofnodwyd / Diweddarwyd gan
14 Mawrth 2025				
19 Medi 2025				

Democratic Services fwp.doc
 Diweddarwyd ar 11.09.2024 SLW

Mae tudalen hwn yn fwiadol wag